

В. Г. Шавшин

Балаклава

БАЛАКЛАВА – бухта і один із міських районів Севастополя в АР Крим. Площа 544 км² (63 % від заг. пл. Севастополя). Насел. Балаклав. р-ну 51 тис. осіб (зокрема у Б. – 20 тис. осіб): росіяни – 74 %, українці – 21 %, проживають також ін. національності. Давньогрец. назва – Сюмболон-Лімне (бухта символів, прикмет). Бухту було закладено не пізніше 5 ст. до н. е. її опис трапляється у давньогрец. географа Страбона, антич. авторів Плінія Старшого, Птоломея, Арріана та ін. Вважають, що Гомер описав бухту в 10-й пісні «Одіссеї». У 14 ст. називалася Цембало, Цембальдо, Чембало, від 15 ст. – Балик-Юве (Балик-Лава) – «садок для риби», від 18 ст. – сучасна назва. До 1957 – місто Крим. обл. УРСР, від 1957 – частина Балаклав. р-ну Севастополя. Засвідченням археологів, бл. 8 ст. до н. е. побл. Б. існували ранньо-таврій. поселення. В околицях Б. виявлені давні стоянки та поховання періоду мезоліту, пізньозрубної культури кін. 2 тис. до н. е. та кизил-кобин. культури 7–6 ст. до н. е. У 13 ст. на тер. Б. – ґенуез. колонія. Тоді ж збудовано фортецю Чембало, що складалася з адм. частини – Верхнього міста св. Миколи, де були консул. замок, ратуша й церква; і Нижнього міста, або фортеці св. Георгія. Наприкінці 13 ст. Чембало стає важливим форпостом Ґенуї в Криму. Від 1475 – в Осман. імперії. Б. входила до складу Мангупського Кадалика (округу). У фортеці був розміщ. турец. гарнізон. Улітку 1625 запороз. та донські козаки на нетривалий час захопили місто. Донині зберігаються залишки оборон. стін і 4-х башт фортеці. 1776 із греків островів архіпелагу в Б. створ. воєнізоване поселення – Балаклав. грец. батальйон, ліквідов. 1859. Під час Крим, війни в Б. розташовувалася база англ. армії, 1846 відбулася славетна Балаклав. битва. Від 1859 Б. з передмістям Кади-Коєм – позаштатне місто Ялтин. пов. Наприкінці 19 – на поч. 20 ст. Б. відроджується як курортне місто. Під час 2-ї світової війни місто було захоплене нім. військами, звільнене 1944. У період «холодної війни» тут була споруджена перша і єдина в світі підземна гавань і завод з ремонту підвод. човнів. У Б. знаходиться одне з найбільших в Україні родовищ флюсових вапняків, які розробляються для потреб металург. та цукр. промисловості. В околицях міста видобувають мармуроподібні вапняки. Балаклав. р-н є рекреац. зоною. Рослинний світ різноманітний. Особливо цінною є ендемічна сосна Станкевича. У лісах ростуть буково-грабові дерева, ялівець, дуби пухнастий і скельний, сосни, дикі плодові дерева й кущі кизилу, глоду, терену, ліщини та ін. Тваринний світ нараховує бл. 500 видів, серед них 180 видів риб (150 морських, 30 прісноводних), 6 видів амфібій і 14 видів рептилій, 200 видів

птахів, 55 видів тварин. Натер. Балаклав. р-ну знаходиться держ. заказник мис Айя, створ. 1982 (пл. 1340 га). До заказника входять урочища Аязьма, Батилиман і прилегла частина акваторії Чорного м. Статус заповідника мають *Чорнорічинський каньйон*, [Байдарська долина](#), мис *Фіолент*. У Балаклав. р-ні 12 заг.-осв. шкіл, муз. школа, 18 б-к, 3 лікарні, 4 поліклініки; 214 пам'ятників археології, архітектури, історії та культури, пансіонат «Чембало», приватні пансіонати «Афаліна», «Веста», «Орлине гніздо»; музей, комплекс «Діорама "Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 року"», Нар. музей історії Балаклави; ґенуез. фортеця Чембало (філіал нац. заповідника «Херсонес Таврійський»). Реліг. установи: Храм 12-ти апостолів Спасо-Преображен. монастиря, Храм св. рівноапостол. Костянтина та Олени (с. Флотське), Храм-каплиця св. Великомученика Георгія Побєдоносця (Сапун-гора), Інкерман, Свято-Климентів. та Свято-Георгіїв. чол. монастирі. Серед архіт. та археол. пам'яток Балаклав. р-ну – замок Кокія-Ісар (10–13 ст), Загайтан. укріплене поселення (1 тис. до н. е. – 13 ст), фортеця Каламіта (6–18 ст.), фортеця Чембало (14–15 ст.), Інкерман. печер, монастир (8–20 ст.), храм св. Іллі (9–10 ст.), пам'ятник Чорнорічинській битві (1855; 1905), садиба Соколової, де жила Леся Українка (1907).

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Балаклава / В. Г. Шавшин // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-41148>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).